

Arhibīskaps Jānis Vanags

18.11.2011. Rīgas Domā

Latvijas Republikas proklamēšanas 93.gadadienas Ekumeniskais dievkalpojums

18.novembris, mūsu valsts svētki, gaišais laiks tumšā rudenī, kad izkaram karogus, piespraužam sarkanbaltsarkanās lentītes un okupācijas muzeja sienu izrotājam ar plakātu “Es mīlu Latviju!”. Ko mēs ar to domājam? Es mīlu Latvijas zemi? Es mīlu Latvijas valsti? Reizēm cilvēki uzsver šo nošķirumu starp zemi un valsti, ko mīlēt. Par to jāteic, ka mīlēt Latvijas zemi - mīlīgo dabu, maigos kalnus un lejas, skaistos mežus, jūru un upes - nav nekas jauns. Mīlestība uz zemi izskan dainās, klasiķu dzejā un dziesmās. Latvijas zemi tauta drīkstēja mīlēt vācu, zviedru, poļu un krievu cara laikos. Pat padomju gados tas nebija liegts. Jaunais, neparastais, pat neticamais ir iespēja mīlēt Latvijas valsti. Kaut vai runāt par savu valsti, kur mēs latviešu valodu varam paturēt par vienīgo valsts valodu; kur latvieši ar citām tautām var veidot attiecības kā brīvi cilvēki ar brīviem cilvēkiem; kur mēs varam ievēlēt savu Saeimu un varam to arī atlaist; kur varam domāt, lasīt, rakstīt un runāt nebaidoties; kur varam ticēt un lūgt Dievu ar brīvu sirdsapziņu. Mūsu vēstures daudzajos gadsimtos iespēja mīlēt Latvijas valsti ir bijusi tikai nepilnus piecdesmit gadus. Uz to tiecās visas latvju atmodas. Par to cīnījās Brīvības cīņu kareivji. Par to paši stāvējām barikādēs. Šodien svinam tās 93.dzimšanas dienu.

Kaut arī ne apaļa jubileja, tā tomēr ir ievērojama, jo notiek svarīgā vēstures brīdī. Ne mazāk kā atmodas laiks pirms 20 gadiem arī šie latviešiem ir vēstures grieži. Mēs kopā ar lietuviešiem esam atlikušas divas baltu tautas. Ja palūkojamies vēsturē - cik daudz to ir bijis! Prūši, galindi, jātvingi ir biežāk dzirdēti. Sūdavi, dainavi, polekši daudziem būs sveši pat vārda pēc. No jātvingu valodas ir saglabājusies vārdnīca ar veseliem 208 vārdiem. Prūšu valodu eksperimentālā lingvistika ir atjaunojusi par darbojošos valodu. Daži speciālisti tajā prot pat sazināties. Vai tas nav aizraujoši? Taču ir grūti nedomāt par to, ka reiz tās bija vitālas tautas un dzīvas valodas. Kādā konkrētā vēstures posmā tās kļuva par vēstures speciālistu daļu. Galindi, piemēram, atstāja šo zemi un devās prom pasaulē. Viņu pēdas ir gan piemaskavā, gan Francijā. Domā pat, ka Galicijas novads Spānijā savu vārdu ir ieguvis no galindiem. Šodien, kad desmit gadu laikā kopš pēdējās tautas skaitīšanas Latvijas iedzīvotāju skaits ir sarucis no 2.3 līdz 1.8 miljoniem, kad nedaudz vairāk par pusi no tiem ir latvieši un no tiem pašiem puse ir vecāka par 40 gadiem, varbūt arī nav panikas celšana domāt, ka līdzīgs vēstures posms ir pietuvojies mums. Vai zinājāt, ka Latvijā reiz pastāvēja tāda ķemmes bedrīšu keramikas kultūra? Laivas veida akmens cirvju kultūra (tie esot mūsu senči)? Nez kā vēstures pētnieki nosauks mūsu kultūru? Kādās zemēs austrumos un rietumos atradīs pēdas, kas liecinās, ka uz šejieni reiz atceļojuši latvieši? Vai eksperimentālajai lingvistikai būs tikpat aizraujoši nodarboties ar latviešu kā ar prūšu valodu? Tie ir uztraucoši jautājumi, kas sava skaudruma dēļ varbūt nešķiet reāli, taču ar tautām tā notiek un ir pazīmes, kas brīdina, ka mums tāds vēstures brīdis ir pienācis strauji un tuvu. Var just tā elpu pakausī.

Ko mēs darām, kad to sajūtam? Daļa Latvijas pilsoņu izvēlas kaut ko līdzīgu eitanāzijai. “Es varbūt mīlu šo zemi”, viņi saka, “bet nemīlu šo valsti. Kā viņa čakarē mani, tā es čakarēšu viņu. Ja tā iet, tad lai iet arī uz velna paraušanu. Kad te viss būs pajucis, es vienkārši braukšu prom.” Interneta komentāros šo izvēli apliecina bieži un emocionāli. Nevar noliegt, ka tajā izskan sava veida taisnīguma izjūta. Taču ir arī cita izvēle. Pagājušajā nedēļā, vizitējot draudzes Ziemeļvidzemē, es tikos ar pašvaldību, kultūras, skolu un vietējā biznesa pārstāvjiem. Bija spirdzinoši sastapt enerģiskus, optimistiskus cilvēkus, kas šajos apstākļos raugās uz nākotni Latvijā, dara un arī daudz padara saviem līdzcilvēkiem par svētību un pašiem par gandarījumu. Katram, kas grib, lai latvieši būtu, vajag saprast, ka tas nav iespējams ne tikai bez šīs zemes, bet arī bez šīs valsts, ko mīlēt. Tiktāl par jautājumu, kam man tāda neatkarība, kam man tāda valsts. Varbūt citām Latvijas etniskajām grupām ir nākotne bez Latvijas valsts, bet latviešiem tādas nav. Latvijai nevajag eitanāziju, bet gan atdzīvināšanu un atjaunošanu.

Vēlmi pēc atjaunotnes sabiedrība izteica, ievēlot jaunu Saeimu. Tautas priekšstāvniecībā ir daudz jaunu seju, ar ko saista jaunas cerības. Taču Jēzus saka: "Jaunu vīnu nelej vecos traukos." Jaunas sejas pašas par sevi neko nemaina, ja sliedes paliek vecās, ja nemainās tikumi un principi. Jāņem arī vērā, ka pēc jaunām vēlēšanām paliek tā pati ierēdniecības kārtā, kas bieži vien ir galvenā noteicēja. Jaunas sejas valdībā vēl neko neatrisina. Ir vajadzīgas jaunas idejas, jauni principi, jauni ceļi. Iedibinātām struktūrām ir grūti mainīties. Tās tiecas aizsargāt sevi un esošo stāvokli. Varbūt draudīgi tuvais vēstures mirklis ar savu ledaino elpu pakausī liksies pietiekami spēcīgs mudinājums visiem kopā kaut ko izmainīt uz labu? Vairs nav kur atkāpties.

Faktiski jaunais bieži vien ir labi aizmirsts vecais. Kad ļaudis nāca pie Jāņa Kristītāja un vaicāja, ko darīt, lai izbēgtu no draudīgi tuvā debesu valstības cirvja, viņš tiem teica parastas, ikdienišķas lietas. Nodokļu ievācējiem viņš lika neņemt no cilvēkiem vairāk nekā nolikts. Kareivjiem - sava laika drošības struktūrām - viņš lika neizmantot varu nelietīgi, nevienu neapspiest un neaplaupīt. Ar vārdu sakot, katram cilvēkam, katrai kārtai vienkārši, labi un taisnīgi izpildīt savus pienākumus. Darīt to, kas jādara. Tas jau ir liels solis prom no iznīcības cirvja. Taču bieži rodas jautājums, kas tad ir jādara? Jo atbildīgākā amatā ir cilvēks, jo svarīgāks kļūst jautājums, no kurienes viņš saņem pamudinājumus vai pat norādījumus, ko darīt.

Ogļračiem ir paņēmiens ņemt šahtā līdzī kanāriļputniņus. Ne aiz sentimenta, bet ar ļoti praktisku nolūku. Izrādās, ka šiem putniem ir ļoti jūtīgi elpošanas orgāni. Ja šahtā ir bīstamas gāzes, viņi to sajūt pirmie. Kad viņi sāk klepot un smakt, tā ir zīme, ka visi ir briesmās un ka visiem tūlīt jāglābjas. Arī tiem, kas vēl neko nejūt, ir ar steigu jākopjas no šahtas laukā. Mūsu sabiedrībā kanāriļputniņi šahtā ir tie, kam ūdens smeļas mutē, tie, kas ir visneaizsargātākie. Tie, kam nekas cits neatliek kā kļūt par gājputniem un lidot prom. Uz viņiem jāraugās pēc zīmēm, ko darīt, nevis jāgaida orākuli kaut kur no Olimpa kalna mākoņiem, kur varenie un dievībām līdzīgie dzīvo savu ne šīs zemes dzīvi. Tas arī nav jādara tā, ka mēs tagad žēlīgi palīdzēsim mūsu nabaga kanāriļputniņu grūtdieņiem būrītī. Tas ir jādara, saprotot, ka viņi dod dzīvībai svarīgu zīmi. Ja viņi sāk smakt, tad visa sabiedrība, visa valsts ir briesmās. Visiem ar steigu ir jātaisās no tāda stāvokļa ārā - arī tiem, kas paši vēl nekādas grūtības nejūt. Ja vaicātu, pa kuru laiku mums pietuvojās draudīgais vēstures brīdis, var teikt - pa to laiku, kamēr viņu raidītās zīmes palika neievērotas.

Ne visi no mums ir tādā stāvoklī, ka ūdens smeļas mutē, taču arī labklājīgākie bieži nejūtas ne droši, ne laimīgi. Labvēlīgā laikā viņi ir nokoduši lielāku kumosu nekā tagad spēj sagremot. Kādā brīdī kādi no mums domāja - es gribu tik, man vajag vēl šitiek un tad es būšu laimīgs. Kad sapņotais bija iegūts, izrādījās, ka pacelto ir pārāk smagi nest. Lai to paturētu, vajag ļoti daudz, tādēļ cilvēku ik dienas pavada bailes un stress. Arī tas saistās ar mūsu izvēlēm. Mēs izšķīrāmies veidot savu Latviju par patērētājsabiedrību pēc rietumu parauga, nenojaušot, kādām problēmām pretī dodas paši rietumi. Nu mums ir daudz preču, ko patērēt - protams, ja ir nauda. Taču patērētājsabiedrība galu galā cilvēku pašu padara par precī un nosaka viņa vērtību pēc tā, cik viņš spēj iegūt un tērēt. Cilvēks ir tik nozīmīgs, cik liela ir viņa konkurētspēja patērēšanas maratonā. Tos no mums, kuri šos noteikumus pieņem, patērētājsabiedrība dzen nežēlīgā skrējienā un stresā, kur statuss un pirkspēja kļūst par identitāti. Cilvēks domā, ja es iegūšu to, ja man piederēs tas, es būšu pelnījis cieņu un varēšu cienīt sevi. Tad es būšu realizējies un laimīgs. Taču, lai iegūtu paturētu, cilvēkam jālej asinis, sviedri un asaras pelnīšanas sacīkstē un jādzīvo bailēs no algas samazinājuma vai darba zaudēšanas. Katra ziņa par konsolidāciju un ekonomikas sarukšanu nāk kā bazūne viņa pasaules galam un dienas paiet apokaliptiskās raizēs.

Neidillizējot padomju laikus, vai jums vēl ir atmiņā, kāds prieks bija par iegūtu labu grāmatu? Kā mēs gājām uz dzejas dienām? Ar kādu saviļņojumu pavērām aizliegtās durvis un iegājām baznīcā? Tā nebija izklaide, tā bija oāze, veldze dvēselei, patvērumu un glābiņš no padomju ideoloģijas. Arī patērētājsabiedrības ideoloģija nepelna neko vairāk, kā lai no tās glābtos un meklētu patvērumu. Vienkārši izkāptu ārā no skrējiena. Atsacītos meklēt identitāti un cieņu tur, kur tā cenšas mums

ierādīt vietu. Jēzus teica: “Tiecieties vispirms pēc Dieva valstības un viņa taisnības, tad pārējais taps piemests.” Ne jau humānā palīdzība no debesīm (lai gan īstas vajadzības gadījumā arī tā), bet sirdsmiers, apmierinājums un drošības sajūta. Pēc tā mēs īstenībā tiecamies arī tad, kad staigājam savus aplamos ceļus.

Sevišķi no patērētājsabiedrības diktāta vajadzētu atbrīvoties tiem, kuru postenis un aicinājums paredz gādāt par kopīgo labumu, bet paver arī vieglu izdevību vispirms parūpēties par sevi. Bez iekšējas brīvības jaunās sejas ir pakļautas vecajiem riskiem un “vecās sejas” nespēj mainīties. Kristīgajā pieredzē ir pazīstama meditācijas metode, kad cilvēks sēž klusumā un mācās ignorēt visas domas, kas klejo ap un caur viņu. Lai noturētu uzmanību nemainīgi pievērstu Dievam, cilvēks atkārtoti kādu “sagrālo vārdu”. Līdzīgs vingrinājums varētu derēt, lai iegūtu iekšēju brīvību no patērētājideoloģijas. Klusumā mācoties ignorēt domas un idejas, ar ko tā bombardē apziņu, un turot uzmanību pievērstu Dievam, atkārtot pie sevis: “Man nevajag daudz... Man nevajag daudz...” Vai varbūt pat tā: “Man jau ir par daudz... Man jau ir par daudz...” Un sajūst, kā atslābst spriedze, kā vairojas brīvība un mierinājums. Un tad tu ieraugi, ka vari vēl palīdzēt kādam citam vai atbalstīt kādu labu lietu. Latvijā ir resursi, lai apmierinātu visu vajadzības, bet ne lai apmierinātu visu vēlmes, dziņas un ambīcijas.

Bieži izskan atziņa, ka Latvijā ir izsīcis patriotisms. Tā arī ir, taču ne tādēļ, ka cilvēki negribētu būt savas valsts patrioti. Viņiem vienkārši pietrūkst motivācijas un spēka. Gēte ir teicis, ka cilvēks, kam ir mērķis, spēj izturēt visu. Latviešu strēlnieki brīvības cīņās izturēja un paveica neaptveramo, jo viņiem bija mērķis - neatkarīga Latvijas valsts. Viņi bija patrioti. Mēs, attīstot savu valsti, šķiet esam kļūdījušies ar mērķiem. Bībelē teikts, ka, Dievs tautām ir nospraudis laikus un robežas nevis tādēļ, lai cilvēki patērētu preces un paši kļūtu par tādām, bet lai meklētu Dievu, lai Viņā dzīvotu un rosītos, lai būtu Viņa cilts. Latvija ir zeme ko Dievs ir devis mums. Tādēļ Latvija mums ir vispiemērotākā vieta, kur atklāt savu garīgo būtību, savu dievišķīgo izcelsmi un aicinājumu. Tādēļ vien ir vērts būt Latvijas patriotam. Taču, ja cilvēks ir meties patērēšanas sacīkstē, viņam pietiks laika un spēka varbūt vienīgi patriotisma perversajai formai, kas neprasa ne prātu ne pūles - neieredzēt cittautiešus. Arī par to vajadzētu sacīt dažus vārdus. Patriotisms nenozīmē sevi uzskatīt labāku par citiem un savu tautu pārāku pār citām tautām. Reāls patriotisms ir rūpēties par labklājīgu savas tautas un valsts nākotni. Jēzus teica - nams, kas savā iekšienē ir sašķelts, nevar pastāvēt. Tas aizies bojā. Nāks kāds stiprāks, kas paņems visu. Latviešiem nav izredžu, ja viņiem jācīnās ar ekonomikas krīzi, ar demogrāfisko bedri un vēl pret visām citām tautībām, kas dzīvo viņu zemē. Jā, pagātne ir devusi daudz iemeslu sarūgtinājumam, taču nākotne prasa izlīdzināšanos un kopīgu darbu Latvijas labā. Tas ir ierakstīts valsts integrācijas programmās, bet, lai to sasniegtu, ir jāsaprot līdz prāta un sirds dziļumiem, ka patriotisms nav ienīst un atgrūst cittautiešus, bet darīt to, kas kalpo tautas nākotnei, vai vismaz netraucēt to darīt citiem. Latvija ir vajadzīgs izlīgums un kopīgs darbs tādas valsts labā, kur latviešu valoda, kultūra un pati tauta ir drošībā, un ir mērķos vienota ar citu tautību pilsoņiem. Kā iegūt viņus par draugiem un līdzstrādniekiem latviskai, demokrātiskai un eiropeskai Latvijai, ir viens no grūtākajiem, bet arī vajadzīgākajiem uzdevumiem. Dažādu konfesiju un tautību kristīgo baznīcu sadarbība Latvijā ir liecība, ka tas ir iespējams, ja vien ir Kristus, kas cilvēkus vieno kopīgai idejai.

Pirms vairāk nekā 20 gadiem es satiku kādu kristiešu misionāru, kura stāsts man joprojām ir dzīvā atmiņā. Savas misionāra darbošanās dēļ viņš tika ieslodzīts kādas Āzijas valsts lēģerī. Uzraugi stingri raudzījās, lai nepieļautu nekādas reliģiskas izpausmes. Visvairāk viņš cieta no tā, ka nevarēja ne lūgt, ne slavēt Dievu tā, kā bija pieradis. Bet viņš atrada izeju. Šis vīrs pieteicās tīrīt milzīgā cietuma milzīgās atejas bedres. Smaka bija tik baismīga, ka uzraugi turējās pa gabalu. Viņš bija ieguvis iespēju būt vienatnē ar Dievu. Smeldams un šķipelēdams netīro, smirdošo bedri, viņš skaļā balsī lūdza Dievu, dziedāja psalmus un gavilēja uz debesīm. Kristus spēja viņam dot mierinājumu un prieku pat atejas bedrē vienā no pasaules brutālākajiem cietumiem.

Es nekad neesmu bijis tik zemā punktā un droši vien jūs arī ne. Mūsu valsts ne tuvu nav tik zemā punktā. Bet ir labi zināt, ka Kristus spēj iepriecināt un dod spēku arī tādos apstākļos. Viņš to spēj un dara, neatkarīgi no apstākļiem. Bet pats labākais ir tas, ka dzīvās attiecībās ar dzīvo Kristu tu jūti, ka viņam vienmēr ir rezerves. Lai arī kas vēl gaidītu priekšā, viņam ir rezerves, lai tu pārdzīvotu arī to. Mēs varam vēlēties, lai mūsu valstī, ģimenē vai pašiem sevī daudz kas būtu citādi. Lai nebūtu bijis vajadzīgs milzīgais aizņēmums un konsolidācija pēc konsolidācijas. Lai tik daudzi nebūtu aizbraukuši. Mēs varam vēlēties nebūt veci un slimi. Mēs varam vēlēties, lai mūsu dzīvesbiedrs vai bērns nebūtu nomiris. Mēs to visu varam vēlēties, bet vai varam to sasniegt? Bieži vien nevaram. Un ko tad? Iznīkt sarūgtinājumā? Teikt, ka tad lai viss iet uz velna paraušanu? Labāk ir atcerēties, ka Kristus spēj dot iepriecinājumu un mieru jebkuros apstākļos. To neviens tev nevar atņemt. Tas nav atkarīgs no citu cilvēku lēmumiem. To Kristus tev dod un tavš tas paliek. Ne tā, ka mums nebūtu jāstrādā, lai uzlabotu apstākļus un lai sakārtotu savu valsti, bet ka varam to darīt, paši būdami Kristus sakārtoti un atbrīvoti. Tikai apgaismots un sakārtots cilvēks spēj adekvāti rīkoties, lai kaut ko sakārtotu ap sevi.

Kristus ir Ceļš, Patiesība un Dzīvība. Viņš ir Patiesība, kas atbrīvo, lai mūsu nākotnes ceļš vestu dzīvībā. Valsts svētkos mēdzam vaicāt, vai mīlam šo zemi, vai šo valsti. Vēstures griežu liktenīgajā laikā ir trīs lietas, ko mīlēt, lai tauta nākotnē raudzītos ar cerību - sava zeme, sava valsts un Kristus. Lai Dievs svētī Latviju! Āmen.